

O NĚKTERÝCH ASPEKTECH VYUŽITÍ HUDBY PŘI VÝUCE CIZÍHO JAZYKA: NA PŘÍKLADĚ MAKEDONŠTINY

Slavomira Ribarova (Záhřeb)

Abstrakt:

Příspěvek poukazuje na některé z aspektů využití hudby ve výuce makedonštiny jako cizího jazyka pro všechny stupně pokročilosti, podrobněji prezentuje praktické návrhy k úspěšnému zapojení hudby do výuky jazyka a předkládá některé návrhy na její využití.

Klíčová slova: metody vyučování, hudba ve výuce cizího jazyka, makedonština jako cizí jazyk

Certain Aspects of Using Music in Foreign Language Teaching: applied on Macedonian Language

Abstract:

This paper points out some of the aspects of the use of music in the teaching of Macedonian as a foreign language for all levels, it presents practical suggestions for successful integration of music into language learning and provides some tips to use it.

Key words: methodology of teaching, music in L2 teaching, Macedonian as a foreign language

Od doby, kdy v 60. letech R. Sperry¹ a R. Orsten objevili, že každá mozková hemisféra má různou mentální funkci – oblast činnosti levé hemisféry mozku se zaměřuje na „akademické“ činnosti (psaní, logika, aritmetika atd.), zatímco oblast pravé hemisféry mozku se zaměřuje na „umělecké“ činnosti (sluchové vjemy a hudba, představivost, barva atd.), vědci se snaží přijít na to, jak maximálně využít mozkovou kapacitu během učení. Zatímco tradiční přístupy ve výuce byly a jsou zaměřené na levou mozkovou hemisféru, na základě výše zmíněných poznatků se přichází k závěrům, že při zapojení obou hemisfér se vytváří určitá synergie mezi hemisférami, čímž se výrazně zvyšuje kapacita učení.

¹ Americký neurofyziolog Roger Wollcot Sperry získal za svůj výzkum o obou mozkových hemisférách Nobelovu cenu za fyziologii a lékařství.

Jednou z možností jak uplatnit tyto poznatky ve výuce jazyka, je zapojení hudby do výuky, protože při rozeznávání sémantiky se zapojuje levá hemisféra mozku, kdežto hudební tóny a rytmus zapojují pravou mozkovou hemisféru.

Využití hudby ve výuce cizích jazyků má velký pedagogický potenciál a všechny její formy, od opery až k popu, se můžou stát součástí výuky cizího jazyka (Leith, 1979). Dosavadní jazykové výzkumy (např. Heller & Campbell 1981; Sloboda 1985; Swain 1986; Fiske 1993) se shodují v tom, že by se hudba měla zapojit do výuky nejen jako uvolňující aktivita. Přesto se využití hudby ve výuce cizího jazyka vnímá spíš jako doplňková aktivita, která se zřídka objevuje v sylabu výuky cizích jazyků (obzvlášť slovanských). Vyhledávání stránek, které nabízejí výuku makedonštiny na internetu, potvrzuje tuto tendenci, což nás přimělo k napsání tohoto příspěvku.

Cílem příspěvku je poukázat na některé z aspektů využití hudby ve výuce makedonštiny jako cizího jazyka pro všechny stupně pokročilosti, podrobněji prezentovat praktické návrhy k úspěšnému zapojení hudby do výuky jazyka a předložit některé tipy jejího využití.

Vývoj: Uznání hudby jako užitečné metodologické pomůcky ve výuce cizího jazyka je novějšího data. Teprve v 80. letech (Medina 1980) se vedou diskuze, zda je hudba jen zábavou nebo doopravdy pomáhá při výuce cizího jazyka, což přispělo k názorům, o nichž se můžeme dočíst u Claetta a Gargana (1984), totiž, že pomocí představivosti lze písničky využít k výuce všech aspektů cizího jazyka. Už v 90. letech Falioni (1993) tvrdí, že v hudbě jsou zastoupené jak gramatické jednotky tak široký vokabulář, což se dá využít k procvičování všech čtyř komunikačních dovedností (Salcedo 2002, 76).

Paralelně se začaly vyvíjet určité **metody vyučování**, které využívají kladné aspekty hudby. V našem příspěvku se zmíníme jen o několika nejznámějších: *Suggestopedie*² (1978) je holistická metoda bulharského psychoterapeuta Georgiho Lozanova, jež se zakládá na moderním pojetí lidského mozku (zapojení obou hemisfér) k dosažení nejefektivnějšího způsobu učení. Základem metody je využití bohatého smyslového podnětu z okolí (obrázky, barvy, hudba atd.). Výuka se odehrává ve čtyřech fázích, v jejichž rámci se studovaný jazyk prezentuje v souladu s hudbou, i.e. při předčítání textů v cizím jazyce se v pozadí pouští předem pečlivě vybraná vážná hudba. Lozanov tvrdí, že hudba působí na uvolnění studenta, což podporuje a zrychluje jeho schopnost zvládnání cizích slov. Statistická měření, která v roce 1996 provedl Morrissey, ukazují, že se doba učení při použití této metody zmenšuje o minimálně 1/3 času.

² Termín Suggestopedie, (z anglického „suggestion“ – podnět, inspirace a „pedagogic“ – pedagogika), se často používá k označení různých moderních způsobů výuky ale Lozanov se od nich vyhrazuje. Ze začátku se metoda používala jen k výuce cizích jazyků ale dnes má širší použití a přispěla k vývoji různých jiných metod, jako např. „Brainware“.

Další známá metoda, která využívá hudbu, je *Contemporary Music Approach (CMA)* (1990) R. J. Antona (viz <http://www.viamc.com/About.htm>), při které se využívají různé druhy hudby jako pomůcka k zapamatování především gramatických struktur. Anton věří, že určitý rytmus napomáhá tomu, aby si student připomněl hudbu a následovně, aby mu hudba připomněla gramatiku, a vysvětluje svou metodu jako propojení psychologie, zpěvu a učení se jazyka, při které se student vede krok za krokem k propojení pravé (neverbální a aktivní proces) a levé (verbální a logické) mozkové hemisféry, což způsobuje redukci inhibice a umožňuje studentovi naučit se a zapamatovat si určité gramatické jevy. Při výzkumu 98 % studentů mělo dojem, že jim tato metoda pomáhá (Salcedo 2002, 17).

Od roku 1980 nadále se také začaly vydávat knížky (převážně pro angličtinu, němčinu a španělštinu) zaměřené na učení se cizího jazyka (a to jak slovní zásoby, tak i výslovnosti, mluvnice a reálií) pomocí hudby, jako např. (angličtina: *Audio-Singual Method by Kind* (1980), *Enjoy the Music* (Rubies, 1997); němčina: *Singlingual Method*; španělština: *Colección complementos serie didáctica* (Dejuán, 1997). Celkové programy výuky cizího jazyka pomocí hudby jsou dostupné i na webu (např. Musical Spanish na <http://www.musicalspanish.com>) dokonce i ve formě softwaru (např. *Cantare* vyroben v Kanadě). V nejinovativnějších příkladech se tato výuka přesouvá z klasických učeben do domů s relaxačním poslechem nebo do letních kempů, viz např. <http://www.concordialanguagevillages.org/newsite/languages1.php>.

Důvody pro práci s hudbou jsou jak společensko-emocionální, kognitivní, ale i fyziologické, poněvadž účinek hudby je prokázáný, např. snižuje úzkost, má kladný vliv na nemoci, na regulaci krevního tlaku, zlepšuje dýchání, napomáhá uvolnění organismu (Bancroft, 1985, 7). Pomocí hudby se přirozeněji zvládá intonace jazyka a zároveň se získávají informace o kultuře a dané společnosti, při čemž samotná aktivita není časově náročná (písň obvykle trvají 3 až 6 minut), což umožňuje časté opakování. Hudba vytváří v učebně dobrou náladu a pomáhá studentovi učit se zábavným způsobem.

Jedním z očekávaných vlivů využití hudby je, že vytvoří u studenta návyk poslouchat hudbu i mimo výuku, a proto je důležité dodržovat určitá **kritéria pro volbu** vhodné písničky. Z tohoto důvodu je při výběru písničky zapotřebí mít na zřeteli:

- a) za jakým účelem se používá, i.e. co přesně chceme přednášet (zda reálie, mluvnici, literaturu),
- b) písnička má být obsahově i jazykově přiměřená věku a dovednostem žáků
- c) písnička má na žáky působit motivačně
- d) zapojení různorodých písniček.

Jedním z podnětů k využití hudby ve výuce je hudebně oslovit studenta a zároveň ho tím motivovat. Při tom chceme zdůraznit důležitost zaměření na různé druhy hudebních stylů. Po prohledání internetových stránek s výukou

makedonštiny, jako např. <http://macedonianlanguage.org/Language/ForInstructors/tabid/102/Default.aspx> se ukazuje, že tento požadavek představuje velký problém, protože písničky použité ve všech programech výuky makedonštiny jsou stejnorodé a převážně ze současného folkloru. Už Falioni (1993) upozorňuje, že použitím výhradně tradiční nebo folkové hudby ve výuce můžeme podpořit studentův negativní stereotyp nebo ho navést na nesprávnou percepci dané společnosti. Nemyslíme si ovšem, že by se tento typ písniček měl z výuky vyloučit, ale považujeme za důležité, aby byly zastoupeny i jiné typy hudby. Je také velice důležité nevybírat písně jen na základě vlastního hudebního vkusu, protože je jisté těžké poslouchat něco, co se nám nelíbí.

Způsobů jak využít hudbu při výuce cizího jazyka je hodně: lze např. procvičovat výslovnost, intonaci jazyka, poslech, rozšiřovat slovní zásobu nebo se zaměřit na pronikání do větných struktur, lze procvičovat i všechny jazykové dovednosti najednou nebo se zaměřit na zlepšení vyjadřovacích schopností atd. Hudbu lze využít i jako dobrý podnět k diskuzím, k psaní slohových prací, k získání znalostí o jazyce a literatuře, k seznámení s realitami, zvyky a společenskými vztahy včetně humoru. Ukážeme pár praktických příkladů bez použití typu písniček zastoupených na internetových stránkách výuky makedonštiny:

1. Procvičování výslovnosti: Možnost použití hudby pro procvičování výslovnosti makedonštiny nabízí úvodní píseň z makedonského edukativního dětského pořadu z roku 1985: „*Буквава азбука*“ (Rozcuchaná abeceda), autora Gorana Stefanovského a Slobodana Ukonkovského viz

👁️ 🔗 http://www.youtube.com/watch?v=1To_P7kwsds&feature=related

Kromě toho, že se písnička hodí k učení azbuky, melodie a hudba spolu vytváří výborný způsob k procvičování a opakování výslovnosti a také poskytuje profesorovi možnost informovat (a zároveň motivovat) studenty, že píseň nahrála kultovní a dodnes velmi respektovaná makedonská rocková skupina *Leb i sol* s vokálem Any Kostovské, která se později stala zpěvačkou v jiné, též proslulé kapele Kirila Džajkovského. Studenty lze také informovat o autorovi animace (Dušan Petričić), což může být podnětem k domácímu úkolu s cílem vypracovat prezentaci o animaci v Makedonii a v zemi, z které student pochází.

2. Literatura: Pomocí hudby lze zpestřit hodinu literatury. Tak např. současná makedonská kapela *Foltin* jako základ své písničky *Vezilka*:

👁️ 🔗 <http://www.youtube.com/watch?v=CbCHnonKiVQ>

použila stejnojmennou báseň známého spisovatele Blažeho Koneského (viz http://en.wikipedia.org/wiki/Blaze_Koneski)

Везилка – Блаже Конески

*Везилке, кажи како да се роди
проста и строга македонска песна
од ова срце што со себе води
разговор ноќен во тревога бесна?
Два конца парај од срцето, драги,
едниот црн е, а другиот црвен,
едниот буди морничави таги,
другиот копнеж и светол и стрвен.*

Báseň si mohou studenti poslechnout i v originální podobě:

👁️ 🔗 <http://www.youtube.com/watch?v=xvdq4VtCUSE>

Píseň poskytuje východisko k seznámení s dílem Blažeho Koneského, které není jen poetické.

3. Slovní zásoba: Procvičování a rozšiřování slovní zásoby je jeden z aspektů, který lze často využívat. Podle toho, která látka se právě probírá, může se vybrat patřičná píseň. Tak např. pokud se učíme zvířata, jednou z vhodných písniček je *Afrika* od ska-punk kapely *Superhiks*, která se vyskytuje na YouTube i s textem. Zadáání může znít:

📖 🔗 Zapište pojmenování zvířat, která uslyšíte v písničce, a pak se podívejte na klip a zkontrolujte, zda jste je napsali správně:

👁️ 🔗 <http://www.youtube.com/watch?v=42cdA2-CUdY&feature=related>

4. Společnost: Například proslulou písničku *Skopje* kapely *Leb i Sol* (viz <http://lebisolofficial.com/>) lze využít k rozšíření znalostí o reáliích a zeměpisu. Pomocí mapy lze vyhledat toponyma obsažená v písničce (Скопје, Градски Сид, Вардар, Дебар маало).

Následně je možno navázat na klip, který ukazuje plán nových staveb ve Skopji a může být podnětem k diskusi (pro a proti) a k napsání slohové práce na toto téma:

• 🔗 <http://www.youtube.com/watch?v=iybmt-iLysU>

Tuto píseň je možno také použít jako úvod k filmu *Скопје ремикс Скопје remixed* z roku 2012, který lze uvést klipem:

• <http://www.youtube.com/watch?v=qp9Rm3pNji8>

a pak využít k napsání recenze na film nebo k rozhovoru o něm.

Na příkladě výše zmíněné písničky *Skopje* kapely *Leb i Sol* v následující části příspěvku prezentujeme několik ukázek s návrhy na další možné využití

пíсниčky пñи вýце мakedонштинy jako cizího jazyka. V celkovém znění písnička vypadá takto:

<p>• http://www.youtube.com/watch?v=NTTKZF05ldI</p> <p>ЛЕБ И СОЛ - СКОПЈЕ</p>	
<p><i>Скопје има микро клима изгор лето кочан зима Градски Сид и голи брда Сино небо земја тврда</i></p> <p><i>Матен Вардар брзо тече Тајни носи време влече Скопје прави падни стани Има девет лути рани</i></p> <p><i>Скопје има славни маала Дебар маала није шала Скопје јаво брзо коњче А бре момче Македонче</i></p> <p><i>Насмевни се и не бери гајле Намигни ми, ајде на зоравје Скопје</i></p>	<p><i>Градот пости градот није градот дреме градот спие рано утро чкембе чорба после секој своја борба</i></p> <p><i>Млади моми љубов водат душа вадат очи бодат разни бељи прават деца сите ќе ги папа меца</i></p> <p><i>Јас и ти сме браќа стари таква љубов чини пари ти ме чуваш ти ме сфаќаш ти за кусур не ми фаќаш</i></p>

Ukázka 1.

Studenti se rozdělí do skupin a zahrají si **hru na pantomimu**: písnička se rozdělí na několik částí a každá skupina pomocí pantomimy může buď vysvětlit věty nebo jen určitý slovní druh.

1. skupina
Скопје има микро клима изгор лето кочан зима
2. skupina
Градски Сид и голи брда Сино небо земја тврда
3. skupina
Матен Вардар брзо тече Тајни носи време влече
4. skupina
Скопје прави падни стани Има девет лути рани

Jak počet skupin, tak i délka úryvku se přizpůsobí velikosti skupiny. Také je možné, aby si každá skupina nahrála svůj vlastní klip, třeba v programu Windows Movie Maker, který lze umístit na YouTube.

Ukázka 2.

Další možnost je vynechat **poslední slovo** a vidět, co studenti napsali, ale přitom neprozradit, že jde o písničku.

🔊 📝 Doplňte:

- Скопје има микро _____
- изгор лето кочан _____
- Градски Сид и голи _____
- Сино небо земја _____
- Матен Вардар брзо _____
- Тајни носи време _____
- Скопје прави падни _____
- Има девет лути _____

Doplňená slova se potom můžou používat např. pro sestavení dalších vět s nimi atd. Je jasné, že všechno záleží na úrovni skupiny, se kterou pracujeme.

Ukázka 3

Další možnost je, že se do textu přidají slova, která tam nejsou. Úkolem studentů bude najít a odstranit vetřelce:

Скопје има микро клима
изгор лето кочан снима зима
Градски Сид и голи брда
Сино небо и земја тврда

Матен Вардар брзо тече
Тајни носи време не влече
Скопје прави падни стани
Има девет десет лути рани

Скопје има славни маала
Дебар маала није шала
Скопје јава споро брзо коњче
А бре момче Македонче

Насмевни се и не бери сега гајле
Намигни ми, ајде дојди на здравје Скопје

Na další hodině se může udělat tzv. *Cloze test* (každé 7 slovo vynechané), aby se zábavným způsobem zkontrolovala úroveň osvojení textů.

Ukázka 4

Při procvičování sloves je vhodné zakrýt slovesa v písničce a nechat studenty, aby je odhalili. Po poslechu se s těmito slovesy může nadále pracovat, např. určování časů, časovat je atd.

Скопје [] микро клима
изгор лето кочан зима
Градски Сид и голи брда
Сино небо земја тврда

Матен Вардар брзо []
Тајни [] време []
Скопје [] падни стани
[] девет лути рани

Скопје [] славни маала
Дебар маала није шала
Скопје [] брзо коњче
А бре момче Македонче

[] и не [] гајле
[] ми, ајде на здравје Скопје

Podobným způsobem se písně můžou využít k rozšiřování ustálených spojení, frazémů a idiomů, které se v písničce objevují a tak zábavně uvést nové téma např.

Насмевни се и **не бери гајле**
Намигни ми, **ајде на здравје** Скопје

Hudba nabízí ještě hodně možností jejího využití. Na konci uvedme aspoň několik tipů:

- Napsat dopis zpěvákovi
- Složit rozstříhanou písničku ✂
- Namalovat či scénicky ztvárnit jednotlivé sloky
- Doplnovat rýmy
- Diktovat si písničky navzájem

- Zhudebnit gramatiku
- Připravit kviz
- Edupunk
- Karaoke atd.

Závěrem chceme podotknout, že písně, jako zdroj autentického jazyka, můžou přispět k lepšímu pochopení a osvojení jazyka – melodie a rytmus pomáhají při fixaci jednotlivých jazykových struktur. Písně ponechávají možnost k rozvíjení tvůrčí aktivity a zpestření výuky jak makedonštiny, tak jakéhokoli jiného cizího jazyka. Hudba, podobně jako vizuální pomůcky, může být podnětem k aktivaci významu a zlepšení dorozumívání a v neposlední řadě má využití písní kladný vliv na motivaci studentů, jelikož vytváří příjemnou náladu v učebně.

Literatura:

- BANCROFT, W. J. (1985). Music therapy and education. *Journal of the Society for Accelerative Learning and Teaching*, 10 (1), 3–19.
- FALIONI, J. W. (1993). Music as means to enhance cultural awareness and literacy in the foreign language classroom. *Mid-Atlantic Journal of Foreign Language Pedagogy*, 7, 97–108.
- LEITH, W. D. (1979). Advanced French conversation through popular music. *The French Review*, 52, s. 537–551.
- MORRISSEY, B. (1996). The fully automated accelerated learning classroom: Brainwave enhancement for ultimate learning. *Proceedings of the 1996 International Conference on Technology in Education*, (s. 487–489). New Orleans, LA, USA.
- SALCEDO SMITH, C. (2002). The effects of songs in the foreign language classroom on Text recall and involuntary mental rehearsal. [On-line] Dostupné: http://etd.lsu.edu/docs/available/etd-1111102-204823/unrestricted/Salcedo_dis.pdf

Internetové zdroje:

- <http://www.viamc.com/About.htm>
- <http://macedonianlanguage.org/Language/ForInstructors/tabid/102/Default.aspx>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Blaze_Koneski
- <http://lebisofficial.com/>
- http://www.youtube.com/watch?v=1To_P7kwsds&feature=related
- <http://www.youtube.com/watch?v=CbCHnonKiVQ>
- <http://www.youtube.com/watch?v=xvdq4VtCUSE>
- <http://www.youtube.com/watch?v=42cdA2-CUdY&feature=related>
- <http://www.youtube.com/watch?v=iybmt-iLysU>
- <http://www.youtube.com/watch?v=qp9Rm3pNji8>
- <http://www.youtube.com/watch?v=NTTKZF05ldI>